

документ. Ми погоджуємось із тим, що самостійна участь особи із такою фізичною особливістю дійсно потребує створення додаткових умов. Але дане питання вирішується елементарно, просто у даному випадку суддя зобов'язаний оголошувати всі наявні в матеріалах справи документи дослівно вголос. З технічної точки зору, зауважимо, що існують комп'ютерні програми, що дають можливість особі, що є незрячою працювати із документами.

Прикладів повсякденних труднощів, що виникають у доступі до правосуддя осіб із інвалідністю можна називати ще не мало. Але обсяг даної роботи дозволяє нам скоріше поставити гостро проблему та спрогнозувати подальші напрямки її опрацювання та пошук шляхів їх вирішення. Хочеться наголосити на тому, що в даній проблематиці та у правозахисній сфері загалом, на перше місце виходить людський фактор, що обумовлює правозастосовну сферу, у багатьох випадках не формальний, а індивідуальний підхід та професіоналізм суб'єктів, що реалізують публічну владу, чи здійснюють правосуддя знімають більшість питань.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 09.12.2021).
2. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 року № 875-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text> (дата звернення 09.12.2021).
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України 1618-IV, чинний, поточна редакція — Редакція від 01.01.2022, підстава - 1089-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення 09.12.2021).

ЛУК'ЯНЕНКО А. С.,
*магістр Навчально-наукового
інституту № 2 Національної
академії внутрішніх справ*

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,
*доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

На початку свого заснування та розвитку, Європейське Співтовариство створювалося як суто економічне, тому положення про права людини не були передбачені першими договорами. Не згаданий в установчих договорах Європейських співтовариств, принцип поваги до прав і свобод людини поступово починає забезпечуватися рішеннями Суду ЄС, які відіграли важливу роль у формуванні та розвитку механізмів захисту прав людини в ЄС. Суд ЄС

забезпечував захист основних прав людини, виходячи з того, що повага прав людини – невід’ємна частина основних принципів права Європейських співтовариств. При цьому зміст прав людини в судовій практиці ЄС як і раніше не було точно визначено. Суд ЄС робив лише загальну посилання на право держав – членів Європейських співтовариств і міжнародні угоди, учасниками яких ці держави були, виходячи з пріоритету загальних інтересів Європейських співтовариств. Однак пріоритетний характер прав людини для права Європейських співтовариств вже не піддавався сумніву, а практика Суду ЄС стала відправною точкою для формування каталогу прав людини в рамках Європейських співтовариств. З часом практика суду ЄС була закріплена в Маастрихтському, Амстердамському та Ніццькому договорах.

У 1977 р Європейський парламент, Європейська комісія та Європейський рада прийняли Спільну декларацію про основні права, підкресливши своє прагнення при здійсненні їх повноважень і реалізації цілей Європейських співтовариств дотримуватися основних прав в тому вигляді, в якому вони закріплені в конституціях держав-членів, а також в Європейській конвенції про права людини. У Декларації про демократію, схваленій Європейською радою в квітні 1978 р., а потім в Урочистій Декларації про Європейський Союз, прийнятій в 1983 р. підкреслювалося, що дотримання і підтримка представницької демократії та прав людини кожною з держав-членів є основним елементом приналежності до Європейських співтовариств. У 1979 р Європейська комісія підготувала Меморандум на користь приєднання до ЄКПЛ (яка була розроблена Радою Європи та почала діяти в 1953 році), в якому ЄКПЛ визнавалася основним актом, що дозволяє зміцнити авторитет і структуру Європейських співтовариств [1].

12 квітня 1989 року Європейський парламент прийняв Декларацію основних прав і свобод людини. Декларація стала документом, що об’єднав цивільні, політичні, економічні та соціальні права. Серед них: право на життя, рівність перед законом, свобода пересування, право власності, право на доступ до інформації та інші.

9 грудня 1989 року держави-члени Європейського Співтовариства прийняли Хартію про основні соціальні права трудящих, включивши в неї право на зайнятість і винагороду, поліпшення умов життя і праці, соціальний захист, професійне навчання, а також інші права та свободи. Згідно ч. 27 Хартії, відповідальність за гарантування основних соціальних прав, закріплених в цьому акті, переважно несуть держави-члени відповідно до їх національної практики.

Захист прав людини стала одним з предметів регулювання Амстердамського договору. Тільки з прийняттям цього акту в праві Європейських співтовариств і ЄС з’явилися ґрунтовні положення про основні права людини. Амстердамський договір, ввів положення, згідно з яким права людини є одним з основоположних принципів ЄС, а їх дотримання – умовою вступу в ЄС. Амстердамський договір поставив права людини на чільне європейської інтеграції. Амстердамським договором також була розширене застереження про недискримінацію за допомогою встановлення загальної

заборони дискримінації за статевою, расовою, етнічною, релігійною ознаками, на підставі віку, сексуальної орієнтації і по іншим підставам (ст. 13).

Наприкінці 2000 року була підписана і урочисто проголошена Хартія. Метою її розробки стало прагнення зробити права людини в ЄС більш доступними і зрозумілими для громадян. Незважаючи на те, що для підготовки тексту Хартії використовувалася, в тому числі ЄКПЛ, а зусилля розробників цього акту були спрямовані на те, щоб формулювання прав, запозичених з ЄКПЛ, збігалися з положеннями цієї угоди, Хартія містить деякі нові положення. Насамперед, в порівнянні з ЄКПЛ, в Хартії закріплено більш широкий перелік прав і свобод людини. Однією з особливостей Хартії стала класифікація прав і свобод людини: на відміну від традиційного поділу прав людини на політичні, економічні, соціальні і т.д., в Хартії права і свободи людини згруповані залежно від цінності, на захист якої вони спрямовані: «Гідність», «Свободи», «Рівність», «Солідарність», «Громадянство» і «Правосуддя» [2, с. 74].

Найбільш новаторські положення стосуються біоетики. У ст. 3 Хартії відображені такі принципи, як заборона клонування людської істоти і заборона використовувати людське тіло або його частини для отримання прибутку. Ці принципи запозичені з Конвенції про захист прав і гідності людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології та медицини, прийнятої Радою Європи.

Новим етапом розвитку захисту прав людини Європейським Союзом став Лісабонський договір, підписаний 13 грудня 2007 року. У ст. 2 Договору про ЄС включена нова правова категорія – «цінності ЄС», до числа яких відносяться: повага людської гідності; свобода, демократія і рівність; верховенство права і права людини, включаючи права меншин.

У 1994 р з ініціативи Європейського парламенту була розроблена спеціальна програма ЄС, що здійснює фінансування проектів, спрямованих на просування прав людини і розвиток демократії в світі – Європейська ініціатива в області демократії та прав людини. У грудні 2006 р вона отримала нову назву – Європейський інструмент сприяння демократії та правам людини (ЄІДПЛ). До основних цілей цієї програми відносяться: підвищення поваги до прав і свобод людини в країнах і регіонах, де існує найбільший ризик їх порушення; зміцнення ролі громадянського суспільства в просуванні прав людини та демократичних реформ, у розвитку участі в політичному житті, а також запобіганню конфліктів; сприяння в реалізації заходів в таких сферах, як діалог з питань заохочення і захисту прав людини, діяльність правозахисників, скасування смертної кари, боротьба із застосуванням тортур, діти в збройних конфліктах і насильство по відношенню до жінок [3].

Таким чином, діяльність ЄС в галузі прав людини охоплює широкий спектр тематичних питань, в тому числі: захист прав дітей, жінок, осіб з обмеженими можливостями, боротьбу із застосуванням тортур, протидію дискримінації, расизму та всіх форм нетерпимості.

Також варто зазначити про існування зв'язку між практикою Суду ЄС та ЄСПЛ. І хоча існують випадки існування різних правових позицій щодо

подібності цих двох органів, однак можна вести мову про те, що ці дві організації частково використовують практику одна-одної.

В силу ст. 9 Конституції України окремого порядку застосування заслугує угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка набула чинності 1 вересня 2017 року. Угода про асоціацію відтворює поглиблені відносини між сторонами, що зумовлює потребу реалізації її положень за допомогою низки правових інструментів, зокрема, врахування позиції Суду ЄС у процесі імплементації Угоди. Угода містить запозичені положення з установчих договорів про ЄС, а також значну кількість внесених до додатків актів інститутів Євросоюзу, при застосуванні яких Україна має враховувати відповідну практику ЄС у цих сферах. Правові позиції, сформульовані в рішеннях Суду ЄС, а також за запитом у преюдиційних рішеннях Суду ЄС, можуть бути дієвим інструментом для формування українського законодавства у контексті його наближення до законодавства ЄС. У цьому контексті практика Суду ЄС набуває важливе значення для удосконалення судової практики України.

Вищий адміністративний суд України в інформаційному листі від 18 листопада 2014 року № 1601/11/10/14-14 підкреслив, що слід розрізняти рішення Європейського суду з прав людини як органу, юрисдикція якого поширюється на держави – члени Ради Європи, та рішення Європейського суду справедливості (Суду ЄС), який діє лише в межах правової системи Європейського Союзу. Враховуючи європейський напрямок розвитку України, а також початок дії Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, правові позиції, сформульовані у рішеннях Європейського суду справедливості (Суду ЄС), можуть враховуватися адміністративними судами як аргументація, міркування стосовно гармонійного тлумачення національного законодавства України згідно з усталеними стандартами правової системи Європейського Союзу, однак не як правова основа (джерело права) врегулювання відносин, стосовно яких виник спір.

Протягом багатьох років Україна займала перше місце серед держав–членів Ради Європи за кількістю справ, які перебували на розгляді в Європейському суді з прав людини. Станом на 31 грудня 2020 року Україна посідала третє місце.

Незважаючи на велику кількість заяв проти України до Суду, більшість мають схожий характер та стосуються низки структурних проблем, що призводять до порушення Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема: невиконання або тривале виконання рішень національних судів; надмірна тривалість провадження досудового слідства у кримінальних справах і судового розгляду цивільних, кримінальних, господарських та адміністративних справ; незабезпечення права на належний судовий захист, неефективність розслідування кримінальних справ правоохоронними органами за скаргами на неналежне поведіння з боку представників органів держави; порушення майнових прав; неналежні умови утримання та лікування осіб, які перебувають під вартою.

Представляє Україну в Суді під час розгляду справ, а також забезпечує виконання рішень Суду, ухвалених проти нашої держави, Урядовий

уповноважений у справах Європейського суду з прав людини, що функціонує в рамках Міністерства юстиції.

Список використаних джерел:

1. Європейська комісія з прав людини / Ю. С. Шемшученко// Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: «Укр. Енцикл.», 1999. Т. 2. С. 379.
2. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник / І. А. Шуміло. Київ: ФОП Голембовська О.О. 168 с.
3. Право Європейського Союзу: Навч. посіб. / За заг. ред. Р.А. Петрова. 3-тє видання, змінене і доповнене. Київ: Істина, 2010. 376 с.

МАЛЯРЧУК О. М.

магістр Навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

СЬОХ К. Я.,

доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Суддя є головним захисником особи, останньою надією для того, хто прагне справедливості, це і має забезпечити держава для громадян – незалежність суду як інституту, що наділений функцією правосуддя та судді як суб'єкта-носія судової влади. Лише незалежність та об'єктивність суду може забезпечити верховенство права та справедливість суду.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій та статус суддів» суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі [2].

В літературі, поняття "професійний суддя" акумулює якісно-ціннісний комплекс поєднання глибоких різносторонніх знань, умінь, професійних суддівських навиків, практичного досвіду, загальнолюдської культури, що відображає ступінь самоорганізації особи, рівень її професійної діяльності, забезпечує ефективність судової системи та сприяє зростанню її авторитету. Рівень професіоналізму судців залежить від внутрішніх чинників, детермінованих специфікою суддівської професії, і зовнішніх чинників, спричинених політичними, економічними, соціальними та культурними умовами розвитку суспільства [4].

Крім того, абсолютно переконливою вбачається позиція В. Теліпка, що від ділових, особистих, моральних якостей судді залежить, чи здатний він